

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Факультет спеціальної освіти, психології і соціальної роботи
Кафедра спеціальної та інклюзивної освіти

ЗАТВЕРДЖУЮ

Перший проректор

_____ Володимир ДУБІНСЬКИЙ

НАСКРІЗНА ПРОГРАМА ПРАКТИКИ

підготовки фахівців другого (магістерського) рівня вищої освіти
за освітньо-професійною програмою Спеціальна освіта.

(Олігофренопедагогіка)

спеціальністю 016 Спеціальна освіта

спеціалізацією 016.02. Корекційна психопедагогіка

галузі знань 01 Освіта/Педагогіка

мова навчання українська

2024-2026 навчальні роки

Розробники програми: **М.Г.Буйняк**, кандидат психологічних наук, доцент, старший викладач кафедри спеціальної та інклюзивної освіти; **О.І.Дмітрієва**, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри спеціальної та інклюзивної освіти; **С.А.Михальська**, доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри спеціальної та інклюзивної освіти; **О.В.Чопік**, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри спеціальної та інклюзивної освіти.

Розглянуто та схвалено на засіданні кафедри спеціальної та інклюзивної освіти.
Протокол № 13 від 26 серпня 2024 року

Завідувач кафедри

Світлана МИХАЛЬСЬКА

Розглянуто та схвалено радою з науково-методичної роботи і забезпечення якості вищої освіти факультету спеціальної освіти, психології і соціальної роботи.
Протокол № 9 від 26 серпня 2024 року

Голова ради з науково-методичної роботи і забезпечення якості вищої освіти факультету спеціальної освіти, психології і соціальної роботи

Вадим ЛЕВИЦЬКИЙ

ПОГОДЖЕНО

Гарант освітньо-професійної програми

Світлана МИХАЛЬСЬКА

ВСТУП

Практика здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 016 Спеціальна освіта спеціалізації 016.02 Корекційна психопедагогіка факультету спеціальної освіти, психології і соціальної роботи є обов'язковою освітньою компонентою освітньо-професійної програми «Спеціальна освіта (Олігофренопедагогіка)», спрямована на закріплення теоретичних знань, умінь та навичок, отриманих здобувачами вищої освіти під час освітнього процесу, набуття і вдосконалення фахових компетентностей.

Практика організовується та проводиться відповідно до навчальних планів, Положення про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України №93 від 08 квітня 1993 року (зі змінами, внесеними Міносвіти №351(0351281-94) від 20 грудня 1994 р.), Положення про проведення практики здобувачів вищої освіти Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (нова редакція) (протокол №10 від 30 серпня 2021 року), Положення про організацію освітнього процесу в Кам'янець-Подільському національному університеті імені Івана Огієнка та інших нормативно-правових актів у галузі освіти.

Загальна мета практичної підготовки здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти – підготовка здобувачів вищої освіти до професійної діяльності у сфері спеціальної та інклюзивної освіти, яка передбачає оволодіння поглибленими теоретичними і практичними знаннями, вміннями і навичками, необхідними для прийняття самостійних рішень в конкретних умовах; виховання потреби систематично формувати професійні компетентності та навички і творчо застосовувати їх у практичній діяльності.

Відповідно до освітньо-професійної програми «Спеціальна освіта (Олігофренопедагогіка)» здобувачі другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 016 Спеціальна освіта спеціалізації 016.02 Корекційна психопедагогіка факультету спеціальної освіти, психології і соціальної роботи проходять наступні види практик:

- 1) виробнича практика на посаді вчителя-дефектолога (олігофренопедагога) в інклюзивно-ресурсних центрах;
- 2) виробнича практика на посаді вчителя-дефектолога (олігофренопедагога) в закладах дошкільної та загальної середньої освіти з інклюзивним навчанням, навчально-реабілітаційних закладах;
- 3) виробнича дослідницька практика.

I. ВИРОБНИЧА ПРАКТИКА НА ПОСАДІ ВЧИТЕЛЯ-ДЕФЕКТОЛОГА (ОЛІГОФРЕНОПЕДАГОГА) В ІНКЛЮЗИВНО-РЕСУРСНИХ ЦЕНТРАХ

1. Мета і завдання практики

Виробнича практика на посаді вчителя-дефектолога (олігофренопедагога) в інклюзивно-ресурсних центрах здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 016 Спеціальна освіта спеціалізації 016.02 Корекційна психопедагогіка факультету спеціальної освіти, психології і соціальної роботи є обов'язковою освітньою компонентою освітньо-професійної програми «Спеціальна освіта (Олігофренопедагогіка)», спрямована на закріплення та корегування теоретичних знань, отриманих здобувачами вищої освіти під час теоретичної підготовки (навчальних занять), формування і вдосконалення фахових компетентностей.

Мета практики – формування компетентностей, необхідних для виконання функціональних обов'язків вчителя-дефектолога інклюзивно-ресурсного центру.

Завдання практики:

1. Знайомство з інклюзивно-ресурсним центром, директором, вчителями-дефектологами (сурдопедагогами, олігофренопедагогами, тифлопедагогами), вчителями-логопедами, практичними психологами, вчителями-реабілітологами.
2. Складання індивідуального плану роботи, його узгодження з олігофренопедагогом і методистом.
3. Ознайомлення з документацією фахівців інклюзивно-ресурсного центру.
4. За можливості бере участь у проведенні оцінки освітньої діяльності дитини, з метою визначення рівня сформованості знань, вмінь, навичок відповідно до освітньої програми або основних критеріїв формування вмінь та навичок дітей дошкільного віку.
5. Аналіз програм з корекційно-розвиткової роботи для дітей з порушеннями інтелектуального розвитку.
6. Систематичне відвідування корекційно-розвиткових занять, які проводить олігофренопедагог.
7. Відвідування по 1 заняттю інших вчителів-дефектологів, які працюють у цьому центрі.
6. Розробка 2 конспектів і проведення корекційно-розвиткових занять з соціально-побутового орієнтування і розвитку мовлення для дітей з інтелектуальними порушеннями.
7. Розробка 2 конспектів і проведення корекційно-розвиткових занять з корекції розвитку і розвитку мовлення для дітей із затримкою психічного розвитку.
7. Участь разом з вчителями-дефектологами у різних формах науково-методичної роботи, які проводяться у центрі протягом практики.
9. Ведення щоденника практики.
10. Захист практики, участь у підсумковій конференції.

Базами проходження виробничої практики на посаді вчителя-дефектолога (олігофренопедагога) в інклюзивно-ресурсних центрах є інклюзивно-ресурсні центри.

Компетентності, які мають бути сформовані у здобувача вищої освіти під час проходження практики

Програмні компетентності навчання:

Інтегральна компетентність: здатність розв'язувати складні задачі дослідницького та/або інноваційного характеру у сфері спеціальної та інклюзивної освіти.

Загальні компетентності (01-04, 6, 8):

- Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).
- Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.
- Здатність працювати в команді.
- Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.
- Здатність приймати обґрунтовані рішення.
- Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях.

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності (03-05, 08-09):

- Здатність здійснювати діагностико-аналітичну, корекційно-розвивальну, консультативну діяльність з урахуванням особливих освітніх потреб здобувачів.
- Здатність ефективно взаємодіяти з батьками, колегами, іншими фахівцями у процесі психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами на засадах партнерства.
- Здатність приймати ефективні рішення у складних і непередбачуваних умовах, адаптуватися до нових ситуацій професійної діяльності.
- Здатність до організації процесу навчання, виховання й розвитку дітей з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного освітнього середовища.
- Здатність до організації безпечного і здоров'язберезувального освітнього середовища, у тому числі інклюзивного освітнього середовища.

Терміни проходження практики

Виробнича практика на посаді вчителя-дефектолога (олігофренопедагога) в інклюзивно-ресурсних центрах проводиться у 1 семестрі, передбачає 3 кредита (90 год.), триває протягом 2 тижнів, завершується диференційованим заліком.

Організація проведення практики: наказ про проведення практики готує методист з практики, організацію та контроль за проведенням практики здійснює керівник практики. Під час настановної конференції здобувачі вищої освіти одержують завдання практики, методичні рекомендації щодо її проходження. Протягом проходження практики здобувачі вищої освіти мають змогу одержувати консультації у керівника практики. Захист практики відбувається на підсумковій конференції.

Обов'язки здобувачів вищої освіти на практиці

1. Дотримуватися режиму закладу та його вимог.
2. Брати активну участь у настановній та підсумковій конференціях.
3. Ознайомитися з роботою вчителів-дефектологів (сурдопедагогів, олігофренопедагогів, тифлопедагогів), вчителів-логопедів, практичних психологів, вчителів-реабілітологів.
4. Спостерігати за діяльністю олігофренопедагога.
5. Відвідувати корекційно-розвиткові заняття, які проводить олігофренопедагог.
6. Відвідати 1 заняття інших вчителів-дефектологів, які працюють у цьому закладі.
7. Розробити 2 конспекти і провести корекційно-розвиткові заняття з соціально-побутового орієнтування і розвитку мовлення для дітей з інтелектуальними порушеннями.
8. Розробити 2 конспекти і провести корекційно-розвиткові заняття з корекції розвитку і розвитку мовлення для дітей із затримкою психічного розвитку.
9. Брати участь разом з вчителями-дефектологами у різних формах науково-методичної роботи, які проводяться у закладі протягом практики.

Обов'язки керівника практики від кафедри

- забезпечує проведення всіх організаційних заходів перед направленням здобувачів вищої освіти на практику: інструктаж з охорони праці та безпеки життєдіяльності, правил поведінки в установах, надає здобувачам вищої освіти необхідні документи, програму, щоденник практики, індивідуальне завдання, методичні рекомендації щодо оформлення звітної документації тощо;
- повідомляє здобувачів вищої освіти про форми звітності;
- бере участь у розробці програм практик;
- бере участь у розподілі здобувачів вищої освіти за місцями практики;
- бере участь у настановних інструктивних нарадах та підсумкових конференціях з питань практики;
- відстежує своєчасне прибуття здобувачів вищої освіти до місць практики;
- здійснює контроль за виконанням програми практики та строками її проведення;
- забезпечує спільно з керівником практики від бази практики високу якість її проходження згідно з програмою;
- контролює забезпечення необхідних умов праці, організації побуту здобувачів вищої освіти та проведення з ними обов'язкових інструктажів з охорони праці та техніки безпеки;
- надає методичну допомогу здобувачам вищої освіти під час виконання ними індивідуальних завдань, перевіряє робочу документацію;
- надає методичну допомогу здобувачам вищої освіти у підготовці до проведення занять, відвідує та оцінює залікові заходи, аналізує їх;
- проводить консультації щодо опрацювання зібраного матеріалу та його використання для звіту про практику;

- інформує студентів про порядок подання звітів про практику та їх захисту;
- перевіряє звітну документацію здобувачів вищої освіти;
- приймає захист звітів здобувачів вищої освіти про практику в складі комісії, оцінює результати практики здобувачів вищої освіти, виставляє оцінки у залікові книжки;
- здає звіти студентів про практику на кафедру;
- готує звіт про проведення практики.

Обов'язки керівника практики від баз практики

- розподіляє здобувачів вищої освіти за робочими місцями відповідно до графіка проходження практики, забезпечує ефективність її проходження;
- забезпечує проведення інструктажу з охорони праці, протипожежної безпеки на базі практики та на робочому місці під час виконання конкретних видів робіт; ознайомлює студентів з організацією робіт на конкретному робочому місці;
- забезпечує проходження практики здобувачами вищої освіти в структурних підрозділах підприємства, організації, установи;
- забезпечує і контролює дотримання здобувачами вищої освіти правил внутрішнього розпорядку бази практики;
- створює необхідні умови для оволодіння здобувачами вищої освіти новою технікою, сучасними технологіями та методами організації праці, сприяє підбору матеріалу для виконання курсових та дипломних робіт;
- оцінює якість проходження практики здобувачами вищої освіти, складає на них характеристику з відображенням у них виконання програми практики, якості професійних знань та умінь.

Відповідно до укладених угод слідкує за виконанням обов'язків від бази практики, створює умови для роботи студентів.

Правила техніки безпеки:

Здобувач вищої освіти виконує правила внутрішнього розпорядку закладу та правила техніки безпеки, з якими ознайомлюється на настановній конференції.

Зміст практики:

1. Участь у настановній конференції.
2. Знайомство з інклюзивно-ресурсним центром, директором, вчителями-дефектологами (сурдопедагогами, олігофренопедагогами, тифлопедагогами), вчителями-логопедами, практичними психологами, вчителями-реабілітологами.
3. Складання індивідуального плану роботи, його узгодження з олігофренопедагогом і методистом.
4. Ознайомлення з документацією фахівців інклюзивно-ресурсного центру. Зокрема, річним планом роботи інклюзивно-ресурсного центру; річним планом роботи вчителя-дефектолога (олігофренопедагога); щотижневими графіками роботи інклюзивно-ресурсного центру та вчителя-дефектолога

(олігофренопедагога); звітами вчителя-дефектолога (олігофренопедагога) про результати надання психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових послуг дітям з особливими освітніми потребами; журналом обліку заяв; журналом обліку висновків про комплексну оцінку; журналом обліку консультацій; особовими справами дітей, які пройшли комплексну оцінку.

5. За можливості бере участь у проведенні оцінки освітньої діяльності дитини, з метою визначення рівня сформованості знань, вмінь, навичок відповідно до освітньої програми або основних критеріїв формування вмінь та навичок дітей дошкільного віку.

6. Аналіз програм з корекційно-розвиткової роботи для дітей з порушеннями інтелектуального розвитку.

7. Систематичне відвідування корекційно-розвиткових занять, які проводить олігофренопедагог.

8. Відвідування по 1 заняттю інших вчителів-дефектологів, які працюють у цьому центрі.

9. Розробка 2 конспектів і проведення корекційно-розвиткових занять з соціально-побутового орієнтування і розвитку мовлення для дітей з інтелектуальними порушеннями.

10. Розробка 2 конспектів і проведення корекційно-розвиткових занять з корекції розвитку і розвитку мовлення для дітей із затримкою психічного розвитку.

11. Участь разом з вчителями-дефектологами у різних формах науково-методичної роботи, які проводяться у центрі протягом практики.

12. Ведення щоденника практики.

13. Захист практики, участь у підсумковій конференції.

Індивідуальне завдання:

Написання есе на тему: «Порівняльна характеристика різних видів корекційно-розвиткових занять» (на основі відвідування занять інших спеціалістів).

Перелік документів, які веде здобувач вищої освіти під час практики і подає на кафедру після завершення:

1. Щоденник виробничої практики, в якому повинно бути відображено роботу магістранта протягом кожного дня перебування в центрі.

2. Зразки документів олігофренопедагога, зокрема, річний план роботи, 1 календарний план корекційно-розвиткових занять.

3. 2 розгорнутих плана-конспекта корекційно-розвиткових занять з соціально-побутового орієнтування і розвитку мовлення для дітей з інтелектуальними порушеннями з підписом олігофренопедагога і його оцінкою.

4. 2 розгорнутих плана-конспекта корекційно-розвиткових занять з корекції розвитку і розвитку мовлення для дітей із затримкою психічного розвитку з підписом олігофренопедагога і його оцінкою.

5. Есе на тему: «Порівняльна характеристика різних видів корекційно-розвиткових занять» (на основі відвідування занять інших спеціалістів).

6. Звіт про проходження практики.
7. Характеристика на студента-практиканта з оцінкою виконаної роботи і підписом директора інклюзивно-ресурсного центру, завірена печаткою центру.

Вимоги до звіту про практику

Звіт про проходження виробничої практики на посаді вчителя-дефектолога (олігофренопедагога) в інклюзивно-ресурсних центрах має містити відомості про виконання здобувачем вищої освіти усіх завдань практики. Орієнтовна схема звіту має містити такі структурні елементи:

- I. Загальні відомості про проходження практики.
 1. Прізвище, ім'я, по батькові олігофренопедагога, за яким закріплений практикант.
 2. Спостереження за роботою олігофренопедагога, ознайомлення з його документацією (загальні враження).
 3. Звіт про відвідування корекційно-розвиткових занять.
 4. Звіт про проведення корекційно-розвиткових занять.
 5. Оволодіння уміннями та навичками проведення роботи.
- II. Висновки.
 1. Враження від практики.
 2. Позитивне в організації та проходженні практики.
 3. Труднощі, що виникли під час проходження виробничої педагогічної практики на посаді вчителя-дефектолога (олігофренопедагога) в інклюзивно-ресурсних центрах, пропозиції щодо шляхів їх подолання.

Критерії оцінювання результатів практики та визначення рівня сформованості компетентностей

Програмні результати навчання відповідно до ОПП (1-14).

ПРН 1 Здійснювати аналіз еволюційних процесів у сфері освіти осіб з особливими освітніми потребами, обґрунтовувати власне бачення шляхів розв'язання наявних проблем.

ПРН 2 Здійснювати дослідження та/або провадити інноваційну діяльність з метою отримання нових знань, створення нових та удосконалення традиційних технологій викладання і супроводження та в ширших мультидисциплінарних контекстах.

ПРН 3 Розробляти та впроваджувати інноваційні методики і технології корекційно-розвивальної роботи з особами з особливими освітніми потребами, генерувати нові ідеї для удосконалення навчання, виховання, розвитку та соціалізації цих осіб.

ПРН 4 Добирати та застосовувати ефективні методики комплексного оцінювання розвитку дітей, рефлексувати та критично аналізувати достовірність одержаних результатів оцінювання, визначати на основі їх інтерпретації особливі освітні потреби дітей та рівень освітньої підтримки.

ПРН 5 Аргументувати, планувати та надавати психолого-педагогічні та корекційно-розвиткові послуги (допомогу) відповідно до рівня функціонування,

обмеження життєдіяльності та розвитку дитини з особливими освітніми потребами, забезпечувати ефективність власних дій.

ПРН 6 Встановлювати ефективну взаємодію з батьками, колегами, фахівцями, різними соціальними інституціями з метою забезпечення якості спеціальної та інклюзивної освіти на засадах партнерства.

ПРН 7 Робити фаховий внесок до професійних знань і практики та оцінювання результатів діяльності команди у сфері психолого-педагогічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивному освітньому середовищі, мотивувати учасників команди супроводу до досягнення спільних цілей.

ПРН 8 Приймати ефективні рішення з питань спеціальної та інклюзивної освіти, у тому числі у складних і непередбачуваних умовах; прогнозувати їх розвиток; визначати фактори, що впливають на досягнення поставлених цілей, зокрема, вимоги споживачів; аналізувати і порівнювати альтернативи; оцінювати ризики та імовірні наслідки рішень.

ПРН 9 Вільно спілкуватись усно і письмово українською та іноземною мовами при обговоренні професійних питань, досліджень та інновацій в сфері спеціальної та інклюзивної освіти.

ПРН 10 Відшукувати необхідні дані в науковій літературі, базах даних та інших джерелах, аналізувати та оцінювати ці дані.

ПРН 11 Здійснювати управління складною діяльністю у сфері спеціальної та інклюзивної освіти та у ширших контекстах, розробляти плани і заходи з їх реалізації, забезпечувати якість освіти, оцінювати ефективність і результативність діяльності.

ПРН 12 Організовувати та здійснювати методичний супровід процесу навчання, виховання й розвитку дітей з особливими освітніми потребами в умовах спеціальних закладів освіти та інклюзивного освітнього середовища.

ПРН 13 Розробляти та реалізовувати заходи зі створення безпечного і здоров'язберезувального освітнього середовища, забезпечувати його якість та ефективність освітнього процесу з урахуванням особливих освітніх потреб, можливостей та здібностей дітей.

ПРН 14 Створювати та реалізовувати наукові розробки та/або освітні проекти, спрямовані на підвищення якості організації освітнього середовища для дітей з особливими освітніми потребами.

Підсумки практики оцінюються диференційованим заліком за 100-бальною системою.

100-90 балів (рівень А). Здобувач вищої освіти підготував усі необхідні матеріали, оформив їх відповідно до вимог. На захисті практики допустив незначні помилки під час відповіді на запитання, що не впливають на розуміння навчального матеріалу та вміння ним оперувати. Характеристика студента-практиканта керівником від бази практики оцінена «відмінно».

89-82 бали (рівень В). Здобувач вищої освіти підготував усі необхідні матеріали практики, оформив їх відповідно до вимог. Але при цьому вони мають незначні неточності, які не впливають на загальну структуру; є незначні недоліки

при підготовці звіту; у відповідях на запитання на захисті практики спостерігаються часткове нерозуміння матеріалу, труднощі при оперуванні ним. Характеристика студента-практиканта керівником від бази практики оцінена «відмінно».

81-75 балів (рівень С). Здобувач вищої освіти підготував усі необхідні матеріали, оформив їх відповідно до вимог. Але при цьому є недоліки у звітній документації; у відповідях на запитання спостерігаються часткове не усвідомлення матеріалу, труднощі оперування ним. Характеристика студента-практиканта керівником від бази практики оцінена «відмінно» або «добре».

76-67 балів (рівень D). Здобувач вищої освіти підготував усі необхідні матеріали практики. При оформленні звітної документації спостерігаються помилки, що впливають на правильність структури занять, недотримання методики проведення; у щоденнику недостатньо спостережень, висновків про проведення занять з учнями; зміст звіту недостатньо аргументований; у відповідях на запитання відчувається недостатній рівень знань. Характеристика студента-практиканта керівником від бази практики оцінена «добре».

66-60 балів (рівень E). Здобувач вищої освіти підготував усі необхідні матеріали практики, проте є суттєві зауваження щодо якості їхнього оформлення; спостерігаються помилки, які вказують на недостатнє усвідомлення завдань практики; щоденник, звіт та конспекти занять оформлені неправильно; у відповідях на запитання спостерігаються помилки, що свідчать про значні прогалини у знаннях. Характеристика студента-практиканта керівником від бази практики має позитивну оцінку.

65 і менше балів (рівень F). Здобувач вищої освіти підготував частину матеріалів практики, при оформленні яких спостерігаються грубі помилки, які вказують на нерозуміння завдань практики, порушення методики проведення занять; неправильно оформлені щоденник, звіт, конспекти занять; при відповіді на запитання допускаються грубі помилки, що свідчать про нерозуміння навчального матеріалу. Характеристика керівника від бази практики має позитивну оцінку, проте у ній є зауваження щодо проходження практики даним студентом.

Порядок підбиття підсумків практики:

Після закінчення терміну практики здобувачі вищої освіти звітують про виконання програми практики та індивідуального завдання. Форма звітності здобувача вищої освіти про проходження практики - письмовий звіт.

Письмовий звіт разом з іншими документами, що передбачені робочою програмою практики (щоденником, індивідуальним завданням, характеристикою та ін.), подається на рецензування керівнику практики від кафедри спеціальної та інклюзивної освіти. Після доопрацювання та остаточного погодження з керівником практики від кафедри спеціальної та інклюзивної освіти звіт у друкованому вигляді подається на захист.

Звіт має містити відомості про виконання здобувачем вищої освіти усіх розділів програми практики та індивідуального завдання, розділи з охорони

праці та техніки безпеки, висновки і пропозиції, список використаної літератури тощо. Вимоги до оформлення звіту визначаються робочою програмою практики.

Щоденник є частиною звіту здобувача вищої освіти.

Звіт підписує здобувач вищої освіти, підписує та оцінює безпосередній керівник від бази практики, члени комісії з захисту звітів про проходження практики.

Звітні матеріали практики здобувачів вищої освіти зберігаються на кафедрі спеціальної та інклюзивної освіти впродовж трьох років.

Звіт з практики захищають здобувачі вищої освіти перед комісією на підсумковій конференції, призначеною завідувачем кафедри спеціальної та інклюзивної освіти, керівником практики факультету спеціальної освіти, психології і соціальної роботи. До складу комісії входять керівники практики від кафедри спеціальної та інклюзивної освіти і, за можливості, від бази практики, а також викладачі дисциплін фахової підготовки.

Комісія оцінює результати практики здобувачів вищої освіти у терміни, встановлені відповідним наказом про проведення практики здобувачів вищої освіти на базах практики в останні дні її проходження або в Університеті впродовж двох тижнів навчальних занять після завершення практики.

Підбиття результатів практики відбувається відповідно до принципів та критеріїв, передбачених робочою програмою практики. За наслідками звіту та його обговорення здобувач вищої освіти одержує диференційований залік.

Місце, час і форму приймання заліку з практики визначає деканат факультету спеціальної освіти, психології і соціальної роботи і доводить до відома здобувачів вищої освіти та керівників практик.

У здобувачів вищої освіти заочної форми навчання комісія може приймати залік із практики в період сесії, що відбувається після практики.

Оцінка за практику вноситься до відомості обліку успішності здобувача вищої освіти, залікової книжки/індивідуального навчального плану здобувача вищої освіти за підписом голови комісії.

Здобувачеві вищої освіти, який не виконав програму практики з поважних причин (підтверджених документально), може бути надано право на проходження практики повторно. Здобувач вищої освіти, який вдруге отримав негативну оцінку з практики, відраховується з Університету. Здобувач вищої освіти, який не виконав програму практики без поважних причин або отримав оцінку «не зараховано»/«незадовільно» за результатами захисту звіту з практики, відраховується з Університету за невиконання навчального плану.

Підсумки кожної практики обговорюють на засіданнях кафедри спеціальної та інклюзивної освіти, а загальні підсумки практики - на вченій раді факультету спеціальної освіти, психології і соціальної роботи не менше одного разу впродовж навчального року.

Інструменти, обладнання та програмне забезпечення

Під час захисту навчальної практики можливе використання проєктора й ноутбука для демонстрації презентацій у форматі MS Power Point або інших.

Передбачається застосування об'єктно-модульного динамічного середовища навчання MOODLE. Можливе використання застосунків для проведення онлайн-відеоконференцій.

Література

1. Методичні рекомендації до проведення практики для студентів спеціальності 016 Спеціальна освіта спеціалізації 016.02 Олігофренопедагогіка галузі знань 01 Освіта / Педагогіка: навчально-методичний посібник [Електронний ресурс] / [кол. авторів; за заг. ред. О. В. Чопік]. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2022. 212 с. URL : <http://elar.kpnu.edu.ua:8081/xmlui/handle/123456789/6234>
2. Миронова С.П. Педагогіка інклюзивної освіти: навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2016. 164 с.
3. Положення про інклюзивно-ресурсний центр, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 12 липня 2017 р. № 545 URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/545-2017-%D0%BF#Text>
4. Положення про проведення практики здобувачів вищої освіти Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (нова редакція). 2021. URL : <https://surl.li/olgzrh>

II. ВИРОБНИЧА ПРАКТИКА НА ПОСАДІ ВЧИТЕЛЯ-ДЕФЕКТОЛОГА (ОЛІГОФРЕНОПЕДАГОГА) В ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ТА ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ З ІНКЛЮЗИВНИМ НАВЧАННЯМ, НАВЧАЛЬНО-РЕАБІЛІТАЦІЙНИХ ЗАКЛАДАХ

Виробнича практика на посаді вчителя-дефектолога (олігофренопедагога) в закладах дошкільної та загальної середньої освіти з інклюзивним навчанням, навчально-реабілітаційних закладах здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 016 Спеціальна освіта спеціалізації 016.02 Корекційна психопедагогіка факультету спеціальної освіти, психології і соціальної роботи є обов'язковою освітньою компонентою освітньо-професійної програми «Спеціальна освіта (Олігофренопедагогіка)», спрямована на закріплення та корегування теоретичних знань, отриманих здобувачами вищої освіти під час теоретичної підготовки (навчальних занять), формування і вдосконалення фахових компетентностей.

Мета практики: формування компетентностей, необхідних для виконання функціональних обов'язків вчителя-дефектолога закладів дошкільної та загальної середньої освіти з інклюзивним навчанням, навчально-реабілітаційних закладів.

Завдання практики:

1. Знайомство із закладом, дирекцією, вчителями-дефектологами, практичним психологом, соціальним педагогом.
2. Складання індивідуального плану роботи, його узгодження з олігофренопедагогом і методистом.
3. Ознайомлення з документацією олігофренопедагога.
4. Аналіз індивідуальної програми розвитку учнів з особливими освітніми потребами.
5. Аналіз програм з корекційно-розвиткової роботи для дітей з порушеннями інтелектуального розвитку та з затримкою психічного розвитку.
6. Систематичне відвідування корекційно-розвиткових занять, які проводить олігофренопедагог.
7. Відвідування по 1 заняттю інших вчителів-дефектологів, які працюють у цьому закладі.
8. Розробка 2 конспектів і проведення корекційно-розвиткових занять з соціально-побутового орієнтування і розвитку мовлення для дітей з інтелектуальними порушеннями.
9. Розробка 2 конспектів і проведення корекційно-розвиткових занять з корекції розвитку і розвитку мовлення для дітей з затримкою психічного розвитку.
10. Участь разом з вчителями-дефектологами у різних формах науково-методичної роботи, які проводяться у закладі протягом практики.
11. Ведення щоденника практики.
12. Захист практики, участь у підсумковій конференції.

Базами проходження виробничої практики на посаді вчителя-дефектолога (олігофренопедагога) в закладах дошкільної та загальної середньої освіти з інклюзивним навчанням, навчально-реабілітаційних закладах є заклади інклюзивної освіти, у яких навчаються діти з особливими освітніми потребами, та навчально-реабілітаційні центри.

Компетентності, які мають бути сформовані у здобувача вищої освіти під час проходження практики

Відповідно до ОПП спеціальності:

Загальні компетентності (01-04, 6, 8):

- Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).
- Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.
- Здатність працювати в команді.
- Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.
- Здатність приймати обґрунтовані рішення.
- Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях.

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності (03-05, 07-09):

- Здатність здійснювати діагностико-аналітичну, корекційно-розвивальну, консультативну діяльність з урахуванням особливих освітніх потреб здобувачів.

- Здатність ефективно взаємодіяти з батьками, колегами, іншими фахівцями у процесі психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами на засадах партнерства.

- Здатність приймати ефективні рішення у складних і непередбачуваних умовах, адаптуватися до нових ситуацій професійної діяльності.

- Здатність до організації освітнього процесу у спеціальних закладах дошкільної і загальної середньої освіти з використанням сучасних засобів, методів, прийомів, технологій.

- Здатність до організації процесу навчання, виховання й розвитку дітей з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного освітнього середовища.

- Здатність до організації безпечного і здоров'язберезувального освітнього середовища, у тому числі інклюзивного освітнього середовища.

Терміни проходження практики

Виробнича практика на посаді вчителя-дефектолога (олігофренопедагога) в закладах дошкільної та загальної середньої освіти з інклюзивним навчанням, навчально-реабілітаційних закладах проводиться у 2 семестрі, передбачає 9 кредитів (270 год.), триває протягом 6 тижнів, завершується диференційованим заліком.

Організація проведення практики: наказ про проведення практики готує методист з практики, організацію та контроль за проведенням практики здійснює керівник практики. Під час настановної конференції здобувачі вищої освіти одержують завдання практики, методичні рекомендації щодо її проходження. Протягом проходження практики здобувачі вищої освіти мають змогу одержувати консультації у керівника практики. Захист практики відбувається на підсумковій конференції.

Обов'язки здобувачів вищої освіти на практиці

1. Дотримуватися режиму закладу та його вимог.
2. Брати активну участь у настановній та підсумковій конференціях.
3. Ознайомитися з роботою вчителя-дефектолога (олігофренопедагога).
4. Спостерігати за діяльністю олігофренопедагога.
5. Відвідувати корекційно-розвиткові заняття, які проводить олігофренопедагог.
6. Розробити 2 конспекти і провести корекційно-розвиткові заняття з соціально-побутового орієнтування і розвитку мовлення для дітей з інтелектуальними порушеннями.
7. Розробити 2 конспекти і провести корекційно-розвиткові заняття з корекції розвитку і розвитку мовлення для дітей з затримкою психічного розвитку.
8. Проаналізувати корекційно-розвиткове заняття, проведене практикантом (або вчителем-олігофренопедагогом).
9. Брати участь разом з вчителями-дефектологами у різних формах науково-методичної роботи, які проводяться у закладі протягом практики.

Обов'язки керівника практики від кафедри

- забезпечує проведення всіх організаційних заходів перед направленням здобувачів вищої освіти на практику: інструктаж з охорони праці та безпеки життєдіяльності, правил поведінки в установах, надає здобувачам вищої освіти необхідні документи, програму, щоденник практики, індивідуальне завдання, методичні рекомендації щодо оформлення звітної документації тощо;
- повідомляє здобувачів вищої освіти про форми звітності;
- бере участь у розробці програм практик;
- бере участь у розподілі здобувачів вищої освіти за місцями практики;
- бере участь у настановних інструктивних нарадах та підсумкових конференціях з питань практики;
- відстежує своєчасне прибуття здобувачів вищої освіти до місць практики;
- здійснює контроль за виконанням програми практики та строками її проведення;
- забезпечує спільно з керівником практики від бази практики високу якість її проходження згідно з програмою;
- контролює забезпечення необхідних умов праці, організації побуту здобувачів вищої освіти та проведення з ними обов'язкових інструктажів з охорони праці та техніки безпеки;
- надає методичну допомогу здобувачам вищої освіти під час виконання ними індивідуальних завдань, перевіряє робочу документацію;
- надає методичну допомогу здобувачам вищої освіти у підготовці до проведення занять, відвідує та оцінює залікові заходи, аналізує їх;
- проводить консультації щодо опрацювання зібраного матеріалу та його використання для звіту про практику;
- інформує студентів про порядок подання звітів про практику та їх захисту;
- перевіряє звітну документацію здобувачів вищої освіти;
- приймає захист звітів здобувачів вищої освіти про практику в складі комісії, оцінює результати практики здобувачів вищої освіти, виставляє оцінки у залікові книжки;
- здає звіти студентів про практику на кафедру;
- готує звіт про проведення практики.

Обов'язки керівника практики від баз практики

- розподіляє здобувачів вищої освіти за робочими місцями відповідно до графіка проходження практики, забезпечує ефективність її проходження;
- забезпечує проведення інструктажу з охорони праці, протипожежної безпеки на базі практики та на робочому місці під час виконання конкретних видів робіт; ознайомлює здобувачів вищої освіти з організацією робіт на конкретному робочому місці;
- забезпечує проходження практики здобувачами вищої освіти в структурних підрозділах підприємства, організації, установи;

- забезпечує і контролює дотримання здобувачами вищої освіти правил внутрішнього розпорядку бази практики;
- створює необхідні умови для оволодіння здобувачами вищої освіти новою технікою, сучасними технологіями та методами організації праці, сприяє підбору матеріалу для виконання курсових та дипломних робіт;
- оцінює якість проходження практики здобувачами вищої освіти, складає на них характеристику з відображенням у них виконання програми практики, якості професійних знань та умінь.

Відповідно до укладених угод слідкує за виконанням обов'язків від бази практики, створює умови для роботи студентів.

Правила техніки безпеки

Здобувач вищої освіти виконує правила внутрішнього розпорядку закладу та правила техніки безпеки, з якими ознайомлюється на настановній конференції. З «Інструкцією №111 з охорони праці та безпеки життєдіяльності для здобувачів вищої освіти Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, які направляються для проходження практики» можна ознайомитися за покликанням https://drive.google.com/file/d/1YMxR_EUtZo1zmE9GaWcEZR744e5dHKgp/view

Зміст практики

1. Участь у настановній конференції.
2. Знайомство із дирекцією, вчителями-дефектологами.
3. Складання індивідуального плану роботи, його узгодження з олігофренопедагогом і методистом.
4. Ознайомлення з документацією олігофренопедагога. Зокрема, з річним планом роботи, календарними планами корекційно-розвиткових занять з учнями, графіком роботи, розкладом занять, журналом обліку учнів, журналом відвідування та обліку занять з учнями, журналом обліку проведених консультацій та просвітницьких заходів, планом з самоосвіти, індивідуальними програмами розвитку учнів, копіями висновків ІРЦ про комплексну психолого-педагогічну оцінку розвитку дітей з особливими освітніми потребами, портфолію учнів, конспектами корекційно-розвиткових занять, списком дітей з особливими освітніми потребами тощо.
5. Аналіз індивідуальних програм розвитку учнів з особливими освітніми потребами.
6. Аналіз програм з корекційно-розвиткової роботи для дітей з порушеннями інтелектуального розвитку та з затримкою психічного розвитку.
7. Систематичне відвідування корекційно-розвиткових занять, які проводить олігофренопедагог.
8. Розробка 2 конспектів і проведення корекційно-розвиткових занять з соціально-побутового орієнтування і розвитку мовлення для дітей з інтелектуальними порушеннями.

9. Розробка 2 конспектів і проведення корекційно-розвиткових занять з корекції розвитку і розвитку мовлення для дітей з затримкою психічного розвитку.

10. Аналіз корекційно-розвиткового заняття практиканта (або вчителя-олігофренопедагога).

11. Участь разом з вчителями-дефектологами у різних формах науково-методичної роботи, які проводяться у закладі протягом практики.

12. Оформлення документації практики.

13. Захист практики, участь у підсумковій конференції.

Індивідуальні завдання

1. Допомога вчителю-олігофренопедагогу у підготовці до проведення корекційно-розвиткових занять.

2. Розробка тематики консультацій вчителя-дефектолога з батьками дітей з особливими освітніми потребами та з членами команди психолого-педагогічного супроводу учнів з особливими освітніми потребами.

Перелік документів, які веде здобувач вищої освіти під час практики і подає на кафедру після завершення:

1. Щоденник виробничої практики, в якому повинно бути відображено роботу магістранта протягом кожного дня перебування в школі / центрі.

2. Зразки документів олігофренопедагога, зокрема, річний план роботи, 1 календарний план корекційно-розвиткових занять.

3. 2 розгорнутих плана-конспекта корекційно-розвиткових занять з соціально-побутового орієнтування і розвитку мовлення для дітей з інтелектуальними порушеннями з підписом олігофренопедагога і його оцінкою.

4. 2 розгорнутих плана-конспекта корекційно-розвиткових занять з корекції розвитку і розвитку мовлення для дітей з затримкою психічного розвитку з підписом олігофренопедагога і його оцінкою.

5. Аналіз корекційно-розвиткового заняття, проведеного практикантом (або вчителем-олігофренопедагогом).

6. Тематика консультацій вчителя-дефектолога з батьками дітей з особливими освітніми потребами та з членами команди психолого-педагогічного супроводу учнів з особливими освітніми потребами.

7. Звіт про проходження практики.

Вимоги до звіту про практику

Звіт про проходження виробничої практики на посаді вчителя-дефектолога (олігофренопедагога) в закладах дошкільної та загальної середньої освіти з інклюзивним навчанням, навчально-реабілітаційних закладах має містити відомості про виконання здобувачем вищої освіти усіх завдань практики. Орієнтовна схема звіту має містити такі структурні елементи:

I. Загальні відомості про проходження практики.

1. Прізвище, ім'я, по батькові олігофренопедагога, за яким закріплений практикант.

2. Спостереження за роботою олігофренопедагога, ознайомлення з його документацією (загальні враження).

3. Звіт про відвідування корекційно-розвиткових занять.

4. Звіт про проведення корекційно-розвиткових занять.

5. Оволодіння уміннями та навичками проведення роботи.

II. Висновки.

1. Враження від практики.

2. Позитивне в організації та проходженні практики.

3. Труднощі, що виникли під час проходження виробничої практики, пропозиції щодо шляхів їх подолання.

Критерії оцінювання результатів практики та визначення рівня сформованості компетентностей

Програмні результати навчання відповідно до ОПП (1-14).

ПРН 1 Здійснювати аналіз еволюційних процесів у сфері освіти осіб з особливими освітніми потребами, обґрунтовувати власне бачення шляхів розв'язання наявних проблем.

ПРН 2 Здійснювати дослідження та/або провадити інноваційну діяльність з метою отримання нових знань, створення нових та удосконалення традиційних технологій викладання і супроводження та в ширших мультидисциплінарних контекстах.

ПРН 3 Розробляти та впроваджувати інноваційні методики і технології корекційно-розвивальної роботи з особами з особливими освітніми потребами, генерувати нові ідеї для удосконалення навчання, виховання, розвитку та соціалізації цих осіб.

ПРН 4 Добирати та застосовувати ефективні методики комплексного оцінювання розвитку дітей, рефлексувати та критично аналізувати достовірність одержаних результатів оцінювання, визначати на основі їх інтерпретації особливі освітні потреби дітей та рівень освітньої підтримки.

ПРН 5 Аргументувати, планувати та надавати психолого-педагогічні та корекційно-розвиткові послуги (допомогу) відповідно до рівня функціонування, обмеження життєдіяльності та розвитку дитини з особливими освітніми потребами, забезпечувати ефективність власних дій.

ПРН 6 Встановлювати ефективну взаємодію з батьками, колегами, фахівцями, різними соціальними інституціями з метою забезпечення якості спеціальної та інклюзивної освіти на засадах партнерства.

ПРН 7 Робити фаховий внесок до професійних знань і практики та оцінювання результатів діяльності команди у сфері психолого-педагогічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивному освітньому середовищі, мотивувати учасників команди супроводу до досягнення спільних цілей.

ПРН 8 Приймати ефективні рішення з питань спеціальної та інклюзивної освіти, у тому числі у складних і непередбачуваних умовах; прогнозувати їх розвиток; визначати фактори, що впливають на досягнення поставлених цілей,

зокрема, вимоги споживачів; аналізувати і порівнювати альтернативи; оцінювати ризики та імовірні наслідки рішень.

ПРН 9 Вільно спілкуватись усно і письмово українською та іноземною мовами при обговоренні професійних питань, досліджень та інновацій в сфері спеціальної та інклюзивної освіти.

ПРН 10 Відшукувати необхідні дані в науковій літературі, базах даних та інших джерелах, аналізувати та оцінювати ці дані.

ПРН 11 Здійснювати управління складною діяльністю у сфері спеціальної та інклюзивної освіти та у ширших контекстах, розробляти плани і заходи з їх реалізації, забезпечувати якість освіти, оцінювати ефективність і результативність діяльності.

ПРН 12 Організувати та здійснювати методичний супровід процесу навчання, виховання й розвитку дітей з особливими освітніми потребами в умовах спеціальних закладів освіти та інклюзивного освітнього середовища.

ПРН 13 Розробляти та реалізовувати заходи зі створення безпечного і здоров'язбережувального освітнього середовища, забезпечувати його якість та ефективність освітнього процесу з урахуванням особливих освітніх потреб, можливостей та здібностей дітей.

ПРН 14 Створювати та реалізовувати наукові розробки та/або освітні проєкти, спрямовані на підвищення якості організації освітнього середовища для дітей з особливими освітніми потребами.

Підсумки практики оцінюються диференційованим заліком за 100-бальною системою.

100-90 балів (рівень А). Студент підготував усі необхідні матеріали, оформив їх відповідно до вимог. На захисті практики допустив незначні помилки під час відповіді на запитання, що не впливають на розуміння навчального матеріалу та вміння ним оперувати. Характеристика студента-практиканта керівником від бази практики оцінена «відмінно».

89-82 бали (рівень В). Студент підготував усі необхідні матеріали практики, оформив їх відповідно до вимог. Але при цьому вони мають незначні неточності, які не впливають на загальну структуру; є незначні недоліки при підготовці звіту; у відповідях на запитання на захисті практики спостерігаються часткове нерозуміння матеріалу, труднощі при оперуванні ним. Характеристика студента-практиканта керівником від бази практики оцінена «відмінно».

81-75 балів (рівень С). Студент підготував усі необхідні матеріали, оформив їх відповідно до вимог. Але при цьому є недоліки у звітній документації; у відповідях на запитання спостерігаються часткове не усвідомлення матеріалу, труднощі оперування ним. Характеристика студента-практиканта керівником від бази практики оцінена «відмінно» або «добре».

76-67 балів (рівень D). Студент підготував усі необхідні матеріали практики. При оформленні звітної документації спостерігаються помилки, що впливають на правильність структури занять, недотримання методики проведення; у щоденнику недостатньо спостережень, висновків про проведення занять з учнями; зміст звіту недостатньо аргументований; у відповідях на

запитання відчувається недостатній рівень знань. Характеристика студента-практиканта керівником від бази практики оцінена «добре».

66-60 балів (рівень E). Студент підготував усі необхідні матеріали практики, проте є суттєві зауваження щодо якості їхнього оформлення; спостерігаються помилки, які вказують на недостатнє усвідомлення завдань практики; щоденник, звіт та конспекти занять оформлені неправильно; у відповідях на запитання спостерігаються помилки, що свідчать про значні прогалини у знаннях. Характеристика студента-практиканта керівником від бази практики має позитивну оцінку.

65 і менше балів (рівень F). Студент підготував частину матеріалів практики, при оформленні яких спостерігаються грубі помилки, які вказують на нерозуміння завдань практики, порушення методики проведення занять; неправильно оформлені щоденник, звіт, конспекти занять; при відповіді на запитання допускаються грубі помилки, що свідчать про нерозуміння навчального матеріалу. Характеристика керівника від бази практики має позитивну оцінку, проте у ній є зауваження щодо проходження практики даним студентом.

Порядок підбиття підсумків практики

Після закінчення терміну практики здобувачі вищої освіти звітують про виконання програми практики та індивідуального завдання. Форма звітності здобувача вищої освіти про проходження практики - письмовий звіт.

Письмовий звіт разом з іншими документами, що передбачені робочою програмою практики (щоденником, індивідуальним завданням, характеристикою та ін.), подається на рецензування керівнику практики від кафедри спеціальної та інклюзивної освіти. Після доопрацювання та остаточного погодження з керівником практики від кафедри спеціальної та інклюзивної освіти звіт у друкованому вигляді подається на захист.

Звіт має містити відомості про виконання здобувачем вищої освіти усіх розділів програми практики та індивідуального завдання, розділи з охорони праці та техніки безпеки, висновки і пропозиції, список використаної літератури тощо. Вимоги до оформлення звіту визначаються робочою програмою практики.

Щоденник є частиною звіту здобувача вищої освіти.

Звіт підписує здобувач вищої освіти, підписує та оцінює безпосередній керівник від бази практики, члени комісії з захисту звітів про проходження практики.

Звітні матеріали практики здобувачів вищої освіти зберігаються на кафедрі спеціальної та інклюзивної освіти впродовж трьох років.

Звіт з практики захищають здобувачі вищої освіти перед комісією на підсумковій конференції, призначеною завідувачем кафедри спеціальної та інклюзивної освіти, керівником практики факультету спеціальної освіти, психології і соціальної роботи. До складу комісії входять керівники практики від кафедри спеціальної та інклюзивної освіти і, за можливості, від бази практики, а також викладачі дисциплін фахової підготовки.

Комісія оцінює результати практики здобувачів вищої освіти у терміни, встановлені відповідним наказом про проведення практики здобувачів вищої освіти на базах практики в останні дні її проходження або в Університеті впродовж двох тижнів навчальних занять після завершення практики.

Підбиття результатів практики відбувається відповідно до принципів та критеріїв, передбачених робочою програмою практики. За наслідками звіту та його обговорення здобувач вищої освіти одержує диференційований залік.

Місце, час і форму приймання заліку з практики визначає деканат факультету спеціальної освіти, психології і соціальної роботи і доводить до відома здобувачів вищої освіти та керівників практик.

У здобувачів вищої освіти заочної форми навчання комісія може приймати залік із практики в період сесії, що відбувається після практики.

Оцінка за практику вноситься до відомості обліку успішності здобувача вищої освіти, залікової книжки/індивідуального навчального плану здобувача вищої освіти за підписом голови комісії.

Здобувачеві вищої освіти, який не виконав програму практики з поважних причин (підтверджених документально), може бути надано право на проходження практики повторно. Здобувач вищої освіти, який вдруге отримав негативну оцінку з практики, відраховується з Університету. Здобувач вищої освіти, який не виконав програму практики без поважних причин або отримав оцінку «не зараховано»/«незадовільно» за результатами захисту звіту з практики, відраховується з Університету за невиконання навчального плану.

Підсумки кожної практики обговорюють на засіданнях кафедри спеціальної та інклюзивної освіти, а загальні підсумки практики - на вченій раді факультету спеціальної освіти, психології і соціальної роботи не менше одного разу впродовж навчального року.

Інструменти, обладнання та програмне забезпечення

Під час захисту навчальної практики можливе використання проєктора й ноутбука для демонстрації презентацій у форматі MS Power Point або інших.

Передбачається застосування об'єктно-модульного динамічного середовища навчання MOODLE. Можливе використання застосунків для проведення онлайн-відеоконференцій.

Література

1. Методичні рекомендації до проведення практики для студентів спеціальності 016 Спеціальна освіта спеціалізації 016.02 Олігофренопедагогіка галузі знань 01 Освіта / Педагогіка: навчально-методичний посібник [Електронний ресурс] / [кол. авторів; за заг. ред. О. В. Чопік]. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2022. 212 с. <http://elar.kpnu.edu.ua:8081/xmlui/handle/123456789/6234>

2. Миронова С.П. Педагогіка інклюзивної освіти: навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2016. 164 с.

3. Положення про інклюзивно-ресурсний центр, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 12 липня 2017 р. № 545 URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/545-2017-%D0%BF#Text>

4. Положення про проведення практики здобувачів вищої освіти Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (нова редакція). Кам'янець-Подільський, 2021. URL : <http://surl.li/twzbve>

III. ВИРОБНИЧА ДОСЛІДНИЦЬКА ПРАКТИКА

Виробнича дослідницька практика здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 016 Спеціальна освіта спеціалізації 016.02 Корекційна психопедагогіка факультету спеціальної освіти, психології і соціальної роботи є обов'язковою освітньою компонентою освітньо-професійної програми «Спеціальна освіта (Олігофренопедагогіка)», спрямована на закріплення та корегування теоретичних знань, отриманих здобувачами вищої освіти під час теоретичної підготовки (навчальних занять), формування і вдосконалення фахових компетентностей.

Мета практики – удосконалення професійної майстерності майбутніх магістрів зі спеціальної освіти, формування компетентностей, необхідних для реалізації науково-методичної та проєктної діяльності корекційного педагога.

Завдання практики:

- поглиблення і закріплення теоретичних знань про основні напрями та перспективи розвитку спеціальної освіти, методи добору, опрацювання і використання інформації, необхідної для розв'язання професійних завдань;
- формування навичок творчого, науково-методичного пошуку, оволодіння ефективними інноваційними педагогічними та інформаційними технологіями з метою підвищення ефективності освітнього процесу дітей з ООП;
- вдосконалення вміння орієнтуватися у спеціальній професійній літературі, періодичних фахових виданнях;
- формування навичок проведення експериментальних досліджень з метою удосконалення існуючих та розробки нових (навчальних, виховних, корекційних) методик, посібників, засобів корекції;
- оволодіння вміннями і навичками створення та реалізації наукових розробок та/або освітніх проєктів, спрямованих на підвищення якості організації освітнього середовища та результативності освітнього процесу для дітей з особливими освітніми потребами;
- удосконалення вміння залучати батьків до співпраці з фахівцями закладу освіти, надавати їм методичну допомогу з питань виховання і розвитку дитини з ООП;
- розвиток уміння аналізувати й оцінювати свою діяльність, а також коригувати її на основі рефлексії, піклуватися про професійне самовдосконалення.

Базами проходження виробничої дослідницької практики є Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка (факультет спеціальної освіти, психології і соціальної роботи, відділ наукової роботи, наукова бібліотека університету); методичні кабінети при обласних, міських та районних управліннях освіти; заклади загальної середньої та дошкільної освіти зі спеціальним та інклюзивним навчанням, навчально-реабілітаційні центри.

Компетентності, які мають бути сформовані у здобувача вищої освіти під час проходження практики

Відповідно до ОПП «Спеціальна освіта. Олігофренопедагогіка»:

Інтегральна компетентність: здатність розв'язувати складні задачі дослідницького та/або інноваційного характеру у сфері спеціальної та інклюзивної освіти.

Загальні компетентності (01, 02, 04, 06, 07, 08, 10):

- Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів)
- Здатність діяти соціально відповідально та свідомо
- Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово
- Здатність приймати обґрунтовані рішення
- Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел
- Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях
- Здатність до проведення досліджень на відповідному рівні

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності (01, 03, 05, 06, 07, 10):

- Здатність здійснювати теоретичний, методологічний та емпіричний аналіз актуальних проблем спеціальної та інклюзивної освіти
- Здатність здійснювати діагностико-аналітичну, корекційно-розвивальну, консультативну діяльність з урахуванням особливих освітніх потреб здобувачів
- Здатність приймати ефективні рішення у складних і непередбачуваних умовах, адаптуватися до нових ситуацій професійної діяльності
- Здатність оцінювати межі власної фахової компетентності, приймати рішення та продовжувати навчання та/або підвищення професійної кваліфікації відповідно до наявних потреб і запитів
- Здатність до організації освітнього процесу у спеціальних закладах дошкільної і загальної середньої освіти з використанням сучасних засобів, методів, прийомів, технологій
- Здатність розробляти і реалізовувати наукові та/або освітні проекти у сфері спеціальної та інклюзивної освіти

Терміни проходження практики

Виробнича дослідницька практика проводиться у 3 семестрі, передбачає 9 кредитів (270 год.), триває протягом 6 тижнів, завершується диференційованим заліком.

Організація проведення практики

Наказ про проведення практики готує методист з практики, організацію та контроль за проведенням практики здійснює керівник практики. Під час настановної конференції здобувачі вищої освіти одержують завдання практики, методичні рекомендації щодо її проходження.

Виробнича дослідницька практика зі спеціальності проводиться в 2 етапи: перший (тривалість 3 тижні) – в Кам'янець-Подільському національному університеті імені Івана Огієнка, другий (тривалість 3 тижні) – на базі методичних кабінетів при міських та районних управліннях освіти, закладів загальної середньої та дошкільної освіти зі спеціальним та інклюзивним навчанням, навчально-реабілітаційних центрів.

Протягом проходження практики здобувачі вищої освіти мають змогу одержувати консультації у керівника практики, який призначається з числа науково-педагогічних працівників кафедри спеціальної та інклюзивної освіти. Захист практики відбувається на підсумковій конференції.

Обов'язки здобувачів вищої освіти на практиці

Відповідно до Положення про проведення практики здобувачів вищої освіти Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка здобувачі вищої освіти повинні:

- до початку практики пройти в Університеті інструктаж з охорони праці;
- до початку практики отримати від керівника практики від кафедри направлення, методичні матеріали (методичні вказівки, програму, щоденник, індивідуальне завдання) та консультації щодо оформлення необхідних документів;
- своєчасно прибути на базу практики;
- якісно та у повному обсязі виконувати всі завдання, передбачені програмою практики та вказівками її керівників;
- вивчити правила охорони праці, техніки безпеки, виробничої санітарії та внутрішнього розпорядку і суворо дотримуватись їх;
- відповідати за виконану роботу та її результати;
- вести щоденник практики;
- своєчасно виконати програму практики, оформити звітну документацію та захистити її у терміни, визначені наказом.

Обов'язки керівників практики від кафедри

Відповідно до Положення про проведення практики здобувачів вищої освіти Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка керівник практики від кафедри призначається наказом ректора відповідно до навчального навантаження науково-педагогічних працівників.

Керівник практики здобувачів вищої освіти від кафедри:

- забезпечує проведення всіх організаційних заходів перед направленням здобувачів вищої освіти на практику: інструктаж з охорони праці та безпеки

життєдіяльності, правил поведінки в установах, надає здобувачам вищої освіти необхідні документи, програму, щоденник практики, індивідуальне завдання, методичні рекомендації щодо оформлення звітної документації тощо;

- повідомляє здобувачів вищої освіти про форми звітності;
- бере участь у розробці програм практик;
- бере участь у розподілі здобувачів вищої освіти за місцями практики;
- бере участь у настановних інструктивних нарадах та підсумкових конференціях з питань практики;
- відстежує своєчасне прибуття здобувачів вищої освіти до місць практики;
- здійснює контроль за виконанням програми практики та строками її проведення;
- забезпечує спільно з керівником практики від бази практики високу якість її проходження згідно з програмою;
- контролює забезпечення необхідних умов праці, організації побуту здобувачів вищої освіти та проведення з ними обов'язкових інструктажів з охорони праці та техніки безпеки;
- надає методичну допомогу здобувачам вищої освіти під час виконання ними індивідуальних завдань, перевіряє робочу документацію;
- надає методичну допомогу здобувачам вищої освіти у підготовці до проведення занять, відвідує та оцінює залікові заходи, аналізує їх;
- проводить консультації щодо опрацювання зібраного матеріалу та його використання для звіту про практику;
- інформує студентів про порядок подання звітів про практику та їх захисту;
- перевіряє звітну документацію здобувачів вищої освіти;
- приймає захист звітів здобувачів вищої освіти про практику в складі комісії, оцінює результати практики здобувачів вищої освіти, виставляє оцінки у залікові книжки;
- здає звіти студентів про практику на кафедру;
- готує звіт про проведення практики.

Обов'язки керівника практики від баз практики

- розподіляє здобувачів вищої освіти за робочими місцями відповідно до графіка проходження практики, забезпечує ефективність її проходження;
- забезпечує проведення інструктажу з охорони праці, протипожежної безпеки на базі практики та на робочому місці під час виконання конкретних видів робіт; ознайомлює студентів з організацією робіт на конкретному робочому місці;
- забезпечує проходження практики здобувачами вищої освіти в структурних підрозділах підприємства, організації, установи;
- забезпечує і контролює дотримання здобувачами вищої освіти правил внутрішнього розпорядку бази практики;
- створює необхідні умови для оволодіння здобувачами вищої освіти новою технікою, сучасними технологіями та методами організації праці, сприяє підбору матеріалу для виконання курсових та дипломних робіт;

- оцінює якість проходження практики здобувачами вищої освіти, складає на них характеристику з відображенням у них виконання програми практики, якості професійних знань та умінь;

- відповідно до укладених угод слідкує за виконанням обов'язків від бази практики, створює умови для роботи студентів.

Правила техніки безпеки

Здобувач вищої освіти виконує правила внутрішнього розпорядку закладу та правила техніки безпеки, з якими ознайомлюється на настановній конференції.

Зміст практики

1. Участь у настановній конференції.

2. Планування власної діяльності.

3. Ознайомлення з організацією науково-дослідної діяльності здобувачів вищої освіти в Кам'янець-Подільському національному університеті імені Івана Огієнка, функціями відділу наукової роботи, комісії з питань академічної доброчесності та структурними підрозділами бібліотеки університету.

4. Вивчення чинної нормативної бази з академічної доброчесності в Кам'янець-Подільському національному університеті імені Івана Огієнка.

5. Робота в бібліотеці університету:

- ознайомлення з каталогами літератури зі спеціальності 016 Спеціальна освіта;

- ознайомлення з переліком періодичних фахових видань зі спеціальності 016 Спеціальна освіта, складання їхнього переліку;

- пошук та добір літературних джерел для розробки методичного семінару, виступу на педагогічній раді, методоб'єднанні;

- порівняння різних стилів оформлення літератури та оформлення списку літературних джерел до дипломної роботи відповідно до вимог;

- пошук літературних джерел для написання наукової публікації;

- аналіз наукової фахової публікації.

6. Написання наукової публікації (доповідь, тези конференції, стаття).

7. Ознайомлення зі структурою та особливостями організації методичної роботи в закладі освіти, планом методичної роботи закладу освіти (методичного кабінету) на навчальний рік.

8. Бесіди з методистами, педагогами з метою визначення проблем в освітньому процесі дітей з ООП.

9. На підставі визначених проблем розробка освітнього проекту, спрямованого на оптимізацію освітнього середовища та підвищення результативності освітнього процесу дітей з ООП.

10. В межах проекту розробка та проведення експериментального дослідження з педагогами, учнями чи батьками (спостереження, анкетування, бесіда).

11. Підготовка та проведення методичного семінару для педагогічних працівників.

12. Підготовка та проведення навчально-методичного семінару (круглого столу) для батьків.
13. Оформлення документації практики.
14. Захист практики, участь у підсумковій конференції.

Індивідуальні завдання (теми добираються індивідуально):

1. Розробка індивідуального плану роботи.
2. Аналіз наукової статті.
3. Складання та оформлення списку літератури до дипломної роботи магістра.
4. Підготовка наукової публікації.
5. Підготовка та проведення методичного семінару для педагогічних працівників.
6. Підготовка та проведення навчально-методичного семінару (або круглого столу) для батьків.
7. Проведення експериментального дослідження з обраної тематики (спостереження, бесіда, анкетування педагогів, батьків чи учнів).
8. Розробка освітнього проєкту, спрямованого на оптимізацію освітнього середовища та підвищення результативності освітнього процесу дітей з ООП.

Перелік документів, які веде здобувач вищої освіти під час практики і подає на кафедру після завершення:

1. Індивідуальний план роботи, затверджений методистом від фахової кафедри.
2. Перелік нормативних документів з питань академічної доброчесності в Кам'янець-Подільському національному університеті імені Івана Огієнка з коротким їх аналізом
3. Аналіз наукової статті професійного спрямування (за поданою схемою) (див. додаток 2).
4. Текст наукової доповіді (статті), оформлений згідно з вимогами (див. додаток 3).
5. Перелік періодичних фахових видань зі спеціальності 016 Спеціальна освіта.
6. Список літературних джерел з теми дипломної роботи магістра, оформлений згідно з чинними вимогами (див. додаток 1).
7. Розгорнутий конспект методичного семінару для корекційних педагогів.
8. Розгорнутий конспект навчально-методичного семінару (або круглого столу) для батьків.
9. Опис результатів експериментального дослідження з обраної тематики (спостереження, опитування, анкетування педагогів, батьків чи учнів).
10. Розробка плану освітнього проєкту, спрямованого на оптимізацію освітнього середовища та підвищення результативності освітнього процесу дітей з ООП (див. додаток 4).
11. Щоденник практики.
12. Звіт практиканта за визначеною формою, оцінений керівником

практики.

13. Характеристика практиканта, написана керівником і засвідчена печаткою бази практики.

Вимоги до звіту про практику

Звіт має містити відомості про виконання здобувачем вищої освіти усіх розділів програми практики та індивідуального завдання, розділи з охорони праці та техніки безпеки, висновки і пропозиції, список використаної літератури тощо. Вимоги до оформлення звіту повідомляються здобувачам вищої освіти на настановній конференції.

Критерії оцінювання результатів практики та визначення рівня сформованості компетентностей:

Програмні результати навчання відповідно до ОПП (1-14).

ПРН 1 Здійснювати аналіз еволюційних процесів у сфері освіти осіб з особливими освітніми потребами, обґрунтовувати власне бачення шляхів розв'язання наявних проблем.

ПРН 2 Здійснювати дослідження та/або провадити інноваційну діяльність з метою отримання нових знань, створення нових та удосконалення традиційних технологій викладання і супроводження та в ширших мультидисциплінарних контекстах.

ПРН 3 Розробляти та впроваджувати інноваційні методики і технології корекційно-розвивальної роботи з особами з особливими освітніми потребами, генерувати нові ідеї для удосконалення навчання, виховання, розвитку та соціалізації цих осіб.

ПРН 4 Добирати та застосовувати ефективні методики комплексного оцінювання розвитку дітей, рефлексувати та критично аналізувати достовірність одержаних результатів оцінювання, визначати на основі їх інтерпретації особливі освітні потреби дітей та рівень освітньої підтримки.

ПРН 5 Аргументувати, планувати та надавати психолого-педагогічні та корекційно-розвиткові послуги (допомогу) відповідно до рівня функціонування, обмеження життєдіяльності та розвитку дитини з особливими освітніми потребами, забезпечувати ефективність власних дій.

ПРН 6 Встановлювати ефективну взаємодію з батьками, колегами, фахівцями, різними соціальними інституціями з метою забезпечення якості спеціальної та інклюзивної освіти на засадах партнерства.

ПРН 7 Робити фаховий внесок до професійних знань і практики та оцінювання результатів діяльності команди у сфері психолого-педагогічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивному освітньому середовищі, мотивувати учасників команди супроводу до досягнення спільних цілей.

ПРН 8 Приймати ефективні рішення з питань спеціальної та інклюзивної освіти, у тому числі у складних і непередбачуваних умовах; прогнозувати їх розвиток; визначати фактори, що впливають на досягнення поставлених цілей,

зокрема, вимоги споживачів; аналізувати і порівнювати альтернативи; оцінювати ризики та імовірні наслідки рішень.

ПРН 9 Вільно спілкуватись усно і письмово українською та іноземною мовами при обговоренні професійних питань, досліджень та інновацій в сфері спеціальної та інклюзивної освіти.

ПРН 10 Відшукувати необхідні дані в науковій літературі, базах даних та інших джерелах, аналізувати та оцінювати ці дані.

ПРН 11 Здійснювати управління складною діяльністю у сфері спеціальної та інклюзивної освіти та у ширших контекстах, розробляти плани і заходи з їх реалізації, забезпечувати якість освіти, оцінювати ефективність і результативність діяльності.

ПРН 12 Організовувати та здійснювати методичний супровід процесу навчання, виховання й розвитку дітей з особливими освітніми потребами в умовах спеціальних закладів освіти та інклюзивного освітнього середовища.

ПРН 13 Розробляти та реалізовувати заходи зі створення безпечного і здоров'язбережувального освітнього середовища, забезпечувати його якість та ефективність освітнього процесу з урахуванням особливих освітніх потреб, можливостей та здібностей дітей.

ПРН 14 Створювати та реалізовувати наукові розробки та/або освітні проекти, спрямовані на підвищення якості організації освітнього середовища для дітей з особливими освітніми потребами.

Здатність розв'язувати складні задачі дослідницького та/або інноваційного характеру у сфері спеціальної та інклюзивної освіти.

Здатність працювати в команді, приймати обґрунтовані ефективні рішення з питань спеціальної та інклюзивної освіти, у тому числі у складних і непередбачуваних умовах; прогнозувати їх розвиток; визначати фактори, що впливають на досягнення поставлених цілей; адаптуватися до нових ситуацій професійної діяльності.

Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел; відшукувати необхідні дані в науковій літературі, базах даних та інших джерелах, аналізувати та оцінювати ці дані.

Здатність здійснювати теоретичний, методологічний та емпіричний аналіз актуальних проблем спеціальної та інклюзивної освіти.

Здатність генерувати нові ідеї (креативність), проводити дослідження на відповідному рівні.

Здатність організовувати та здійснювати методичний супровід процесу навчання, виховання й розвитку дітей з особливими освітніми потребами в умовах спеціальних закладів освіти та інклюзивного освітнього середовища.

Здатність розробляти і реалізовувати наукові та/або освітні проекти у сфері спеціальної та інклюзивної освіти.

Розвиток педагогічного мислення, вміння вивчати досвід колег, здатність до самоаналізу, об'єктивної самооцінки всіх видів професійної діяльності, власна професійна компетентність.

Активність, мобільність у процесі виконання завдань практики, здатність

до професійного саморозвитку.

Дисциплінованість та відповідальність практиканта, правильність і грамотність оформлення звітних матеріалів практики.

Підсумки практики оцінюються диференційованим заліком за 100-бальною системою.

Порядок підбиття підсумків практики

Після закінчення терміну практики здобувачі вищої освіти звітують про виконання програми практики та індивідуального завдання. Форма звітності здобувача вищої освіти про проходження практики - письмовий звіт.

Письмовий звіт разом з іншими документами, що передбачені робочою програмою практики (щоденником, індивідуальним завданням, характеристикою та ін.), подається на рецензування керівнику практики від кафедри спеціальної та інклюзивної освіти. Після доопрацювання та остаточного погодження з керівником практики від кафедри спеціальної та інклюзивної освіти звіт у друкованому вигляді подається на захист.

Звіт має містити відомості про виконання здобувачем вищої освіти усіх розділів програми практики та індивідуального завдання, розділи з охорони праці та техніки безпеки, висновки і пропозиції, список використаної літератури тощо. Вимоги до оформлення звіту визначаються робочою програмою практики.

Щоденник є частиною звіту здобувача вищої освіти.

Звіт підписує здобувач вищої освіти, підписує та оцінює безпосередній керівник від бази практики, члени комісії з захисту звітів про проходження практики.

Звітні матеріали практики здобувачів вищої освіти зберігаються на кафедрі спеціальної та інклюзивної освіти впродовж трьох років.

Звіт з практики захищають здобувачі вищої освіти перед комісією на підсумковій конференції, призначеною завідувачем кафедри спеціальної та інклюзивної освіти, керівником практики факультету спеціальної освіти, психології і соціальної роботи. До складу комісії входять керівники практики від кафедри спеціальної та інклюзивної освіти і, за можливості, від бази практики, а також викладачі дисциплін фахової підготовки.

Комісія оцінює результати практики здобувачів вищої освіти у терміни, встановлені відповідним наказом про проведення практики здобувачів вищої освіти на базах практики в останні дні її проходження або в Університеті впродовж двох тижнів навчальних занять після завершення практики.

Підбиття результатів практики відбувається відповідно до принципів та критеріїв, передбачених робочою програмою практики. За наслідками звіту та його обговорення здобувач вищої освіти одержує диференційований залік.

Місце, час і форму приймання заліку з практики визначає деканат факультету спеціальної освіти, психології і соціальної роботи і доводить до відома здобувачів вищої освіти та керівників практик.

У здобувачів вищої освіти заочної форми навчання комісія може приймати залік із практики в період сесії, що відбувається після практики.

Оцінка за практику вноситься до відомості обліку успішності здобувача вищої освіти, залікової книжки/індивідуального навчального плану здобувача вищої освіти за підписом голови комісії.

Здобувачеві вищої освіти, який не виконав програму практики з поважних причин (підтверджених документально), може бути надано право на проходження практики повторно. Здобувач вищої освіти, який вдруге отримав негативну оцінку з практики, відраховується з Університету. Здобувач вищої освіти, який не виконав програму практики без поважних причин або отримав оцінку «не зараховано»/«незадовільно» за результатами захисту звіту з практики, відраховується з Університету за невиконання навчального плану.

Підсумки кожної практики обговорюють на засіданнях кафедри спеціальної та інклюзивної освіти, а загальні підсумки практики - на вченій раді факультету спеціальної освіти, психології і соціальної роботи не менше одного разу впродовж навчального року.

Інструменти, обладнання та програмне забезпечення

Під час захисту навчальної практики можливе використання проєктора й ноутбука для демонстрації презентацій у форматі MS Power Point або інших.

Передбачається застосування об'єктно-модульного динамічного середовища навчання MOODLE. Можливе використання застосунків для проведення онлайн-відеоконференцій.

Література

Основна

1. Організація та методика проведення наукових досліджень студентами спеціальності «Спеціальна освіта»: навчально-методичний посібник / кол. авторів; за заг. ред. С.П.Миронової. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2016. 136 с.

2. Основи наукових досліджень : навч. посіб. К. : Педагогічна думка, 2012. 144 с.

3. Положення про проведення практики здобувачів вищої освіти Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка 2021. URL : <http://surl.li/twzbve>

4. Филипенко, О. М., Колеснік Т. С. Управління проєктами : конспект лекцій. Харків : ХДУХТ, 2016. 99 с.

5. Шейко В.М., Кушнарєнко Н.М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності: Підручник. К.: Знання, 2004. 307 с.

Додаткова

1. Алексієвець Л.М., Алексієвець М.М.Методологія і методика наукових досліджень : навч. посіб. :(пробне видання). Тернопіль : Терноп. нац. пед.ун-т ім. Володимира Гнатюка, 2008. 129 с.

2. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології: навч. посіб. К.: Академвидав, 2004. 352 с.

3. Методика навчання і наукових досліджень у вищій школі: навч. посібник / С.У.Гончаренко, П.М.Олійник, В.К.Федорченко та ін.; За ред. С.У.Гончаренка, П.М.Олійника. К.: Вища школа, 2003. 323 с.

4. Освітні технології: навч.-метод. посіб. / О.М. Пехота, А.З. КікTENKO, О.М. Любарська та ін.; За заг. ред. О.М. Пехоти. К.: А.С.К., 2001. 255 с.

5. Підготовка майбутнього вчителя до впровадження педагогічних технологій: навч. посіб. / О.М.Пехота, В.Д.Будак, А.М.Старєва та ін.; за ред. І.А. Зязюна, О.М. Пехоти. К.: Вид-во А.С.К., 2003. 240 с.